

Rockopera Tommy herleeft dankzij DI-RECT

Tekst: Loet van Bergen, Fotografie: Leo van Velzen

DI-RECT toert sinds oktober de theaters langs met een integrale uitvoering van de rockopera Tommy van The Who. Een uniek vormgegeven concert over het aangrijpende verhaal van het doofstomme en blinde kind Tommy.

Niet als musical, maar in de oervorm: als liederencyclus. Jan Rot liep al een tijdje rond met het idee een Nederlandstalige versie te doen. Sinds een jaar of vijf maakt hij furore met zijn 'hertalingen' van zowel klassieke als populaire monumenten uit de liedkunst. Helemaal bovenaan het lijstje van droomprojecten stond de rockopera, die Who-gitarist Pete Townshend in 1969 voltooide. "Omdat zoiets staat of valt bij de uitvoering, besloot ik eerst een band te zoeken en ik dacht meteen aan DI-RECT. Toen ik op hun website ging kijken, kwam ik hun cover van 'My Generation' tegen en wist ik dat het goed zat."

Verhaal

Het verhaal van de rockopera (overigens de allereerste in z'n soort) laat zich in de 'hertaalde' versie als volgt samenvatten. In Rots eigen woorden: "Tommy ziet als kleuter hoe zijn vader de minnaar van zijn vrouw ombrengt. Zijn ouders bezweren hem te doen of hij niks heeft gezien en niks gehoord. Dit neemt hij letterlijk, hij sluit zich af voor de buitenwereld. Vader, moeder, pestkop neefje Nico of enge Ome Henny, hij reageert op niemand. Alleen op zijn flipperkast. De hoer die belooft een man van hem te maken bereikt even weinig als de dokter. Tot Tommy zichzelf bevrijdt via de spiegel

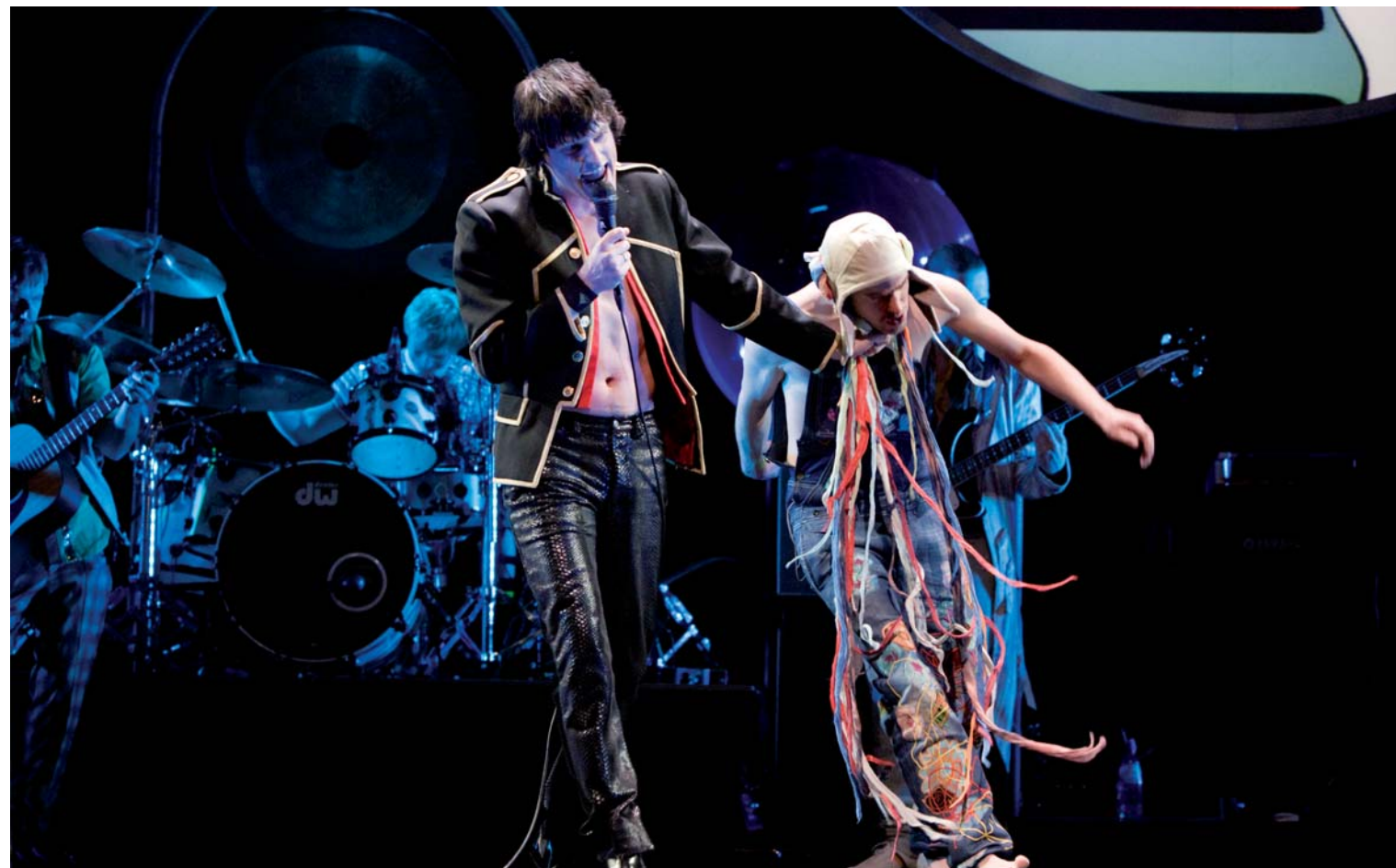
en zich ontwikkelt tot een Messiasachtige popster. Maar wat voor Tommy werkt, werkt niet voor anderen en ze kunnen hem al snel niet volgen. Ze wijzen hem af, maar als hij zich opnieuw in zichzelf terugtrekt, treft hij ons als publiek. Wij hebben hem gezien, wij hebben hem gehoord, wij begrijpen hem en dan volgt de spetterende finale, waarin Tommy ons hoort en ziet en wij hem... Want een dergelijke moord gaat in twee regeltjes, de meeste karakters zijn na één lied van tafel, maar de bezield zoektocht in iemands hoofd duurt de hele opera." Regisseur van deze productie is Jos Thie, de theaterregisseur die Jan voor een dragende rol in de musical Doe Maar castte. Beide vijftigers delen een diepe liefde voor popmuziek en tijdens de vele gesprekken die ze daarvoor voerden werd al snel duidelijk dat Thie een Who-fan van het eerste uur is. "Tommy was de eerste plaat die ik kocht, toen ik 14 was", zegt Thie. "En ik bezweer je dat ik toen al bezig was met een Nederlandse vertaling. Ben nooit verder gekomen dan de eerste twee regels van Listening to you/See me" (zingt: "Zie me! Voel me!") "maar toch..." De regisseur was niet direct bekend met het werk van DI-RECT. Daar kwam verandering in toen de regisseur een optreden van de vier bijwoonde en werd weggeblazen door de energie die ze op het podium genereren. "Het voelde direct als the Who!".

Enscenering

De enscenering van Thie is er een die recht doet aan het theater, zonder daarbij uit het oog te verliezen dat het een rock-'n-roll-productie is. "De nummers van Townshend staan hierbij centraal. Om het geluid van de rockopera volledig tot zijn recht te doen komen, wordt DI-RECT op het podium versterkt door een extra gitarist, een toetsenist en twee vocalisten. Deze laatste ondersteunen vooral Tim Akkerman, die naast zingen in de musical ook de rol moet spelen van het doofstomme en blinde kind Tommy. Om de rockopera Tommy niet alleen in geluid, maar ook in beeld gestalte te geven, is met projectieschermen en objecten boven het podium en projectie op de band zelf en in 3D gewerkt. Verantwoordelijk voor het decorontwerp was Marc Warning. "Het was een hele puzzel om een decor te ontwerpen dat aansloot bij de muziek van Tommy", verzucht hij. "Uitgangspunt was de band die op het toneel stond. Binnen dat kader moesten we blijven en we konden ook niet het hele toneel gebruiken, maar in feite slechts een speelvlak van 3,15 x 6 meter. Door deze beperkingen, kwamen we al gauw uit op videoprojectie. In totaal omvat Tommy 24 nummers. Sommige nummers duren 6 minuten en sommige 23 seconden. Extra bijvoorbeeld 12 seconden. Voor elk nummer hebben we een enscenering gemaakt, dat ik samen heb gedaan met Arjen Klerkx, die gespecialiseerd is in het gebruik van videoprojecties binnen theatervoorstellingen. Vervolgens hebben we van elke scène een storyboard gemaakt; van hoe de setting er bij dat nummer uit zou moeten komen zien. Voor de setting maken we gebruik van in totaal vier ronde videoschermen, in grootte variërend. Voor de pauze worden er drie schermen gebruikt: één grote en twee kleinere en na de pauze één groot scherm. Deze zijn bevestigd aan de trekken. Daarnaast bestaat het decor uit twee grote transparante ballen van PVC gevuld met lucht, die symbolisch zijn voor een aantal nummers in de rockopera zoals het beginnummer: Wat een wolk waarin Tommy wordt geboren. Verder staan deze ballen ook symbool voor de cocon waarin Tommy leeft. Het voordeel van deze transparante ballen is dat ook de videoprojectie zichtbaar blijft. De projectie wordt verzorgd door twee beamers: een achtergrondprojectie vanaf het toneel en eentje vanuit de zaal. Het zijn twee gestackte Barco CLM R10+ DLP projectoren (geleverd door XL Video) met een hoge lichtopbrengst van 10.000 ANSI Lumen.

Beelden

De videoprojecties bestaan uit gefotografeerde en grafische beelden, die associaties hebben met de tekst van de muziek. Zo is er een nummer over seksualiteit dat grafisch wordt verbeeld. Klerkx: "Daarbij vonden we dat we zeker niet overheersend

Licht (Flashlight)

7 led powersticks Expolite
5colours 250 W High End
6sixbar narrow
5spots 575 W High End
3shortnoses medium
scrollers Wybron
3shortnoses
4blindens
Lichttafel GrandMA

Geluid (Purple Group)

PA systeem Synco WL8m
18x Synco WL8m
2x Synco WL8md
4x Synco WS218x sub
4x Synco TRX 81-9 infills

Foh set bestaande uit.
De nieuwe Digico SD 8
Extra rand materiaal galmen etc.

1x TC M5000 galm
1x Electrix MO-FX
1x SPL Transient Designer 4
2x SPL Dynamaxx
1x BSS 901

Monitorset;

1x Soundcraft SM 20 40 ingangen
3x Midas XL 42
1x Klark teknik DN 504 quad comp.

1x Yamaha spx 2000
1x TC M2000
1x BSS Varicurve systeem
1x SPL Transient Designer 4
2x SPL Transient Designer 2

6x Sennheiser G2 in ears
2x Shure psm 600 hardwired beld
1x Shure RR serie 2x sm 58

mochten zijn, om te voorkomen dat het publiek de hele tijd naar de schermen zit te kijken. Maar we vonden wel dat de beelden verrassend moesten zijn. In tegenstelling tot videoshots zoals op MTV, die vaak maar drie seconden duren, hebben we in deze voorstelling gebruik gemaakt van langzamere shots." Een mooi voorbeeld hiervan noemt Klerkx de flipperkast in het nummer Koning Flipper (Pinball Wizard) waarbij beelden van een flipperkast in slowmotion worden geprojecteerd. Alle beelden en illustraties zijn bewerkt in een computer en geprogrammeerd in de lichttafel. "Vlak voor de première in oktober, zijn Gé, Marc en ik een week bij elkaar geweest in Theater de Veste te Schiedam, waarbij alle scènes werden doorlopen en projectie, licht en decor op elkaar werd afgestemd. Vooral de timing was bij deze voorstelling cruciaal. Tijdens die week zijn er ook een aantal videoprojecties vervangen, omdat die beter aansloten bij de scène. Tijdens de repetities en de try-outs zijn de projecties verder gefinetuned."

Programmeren

Het programmeren op de lichttafel Grand MA heeft Arjen Klerkx samen gedaan met Tom van Rijsewijk van Tenfeet. "De beelden zijn namelijk gekoppeld aan de lichtstanden van elke scène en lopen synchroon met de cues. Van Rijsewijk heeft de beelden op de juiste manier in de mediaserver (Hippotizer HD V3; geleverd door Tenfeet) gezet, waarbij de mediaserver werd voorzien van de juiste instel-

lingen, zodat de juiste beelden en/of live feeds in de juiste volgorde geprogrammeerd werden in de lichtconsole waarmee getoerd wordt. Het programmeren van video en licht is gebeurd op twee GrandMA Full Size lichtconsoles. De 'GrandMA' stond in netwerk met de GrandMA waarop het licht geprogrammeerd werd. Feitelijk werkten die twee lichttafels in één showfile. Door de tafel in zogenoemde 'worlds' in te delen is het mogelijk om op tafel 1 alleen aan licht te werken en op tafel 2 alleen aan video. Zo ontstaat er verschillende standenlijsten. Eén voor video en één voor licht. In een later stadium van de montage zijn deze lichtstanden aan elkaar gekoppeld. D.w.z. dat er met behulp van Macro's een GO wordt gegeven door de lichtstanden aan de videostanden te koppelen. Dit is een interessant spel. Samen met Gé zijn we de timing aan elkaar gelijk gaan leggen. Het gebeurt dan wel eens dat er bijvoorbeeld een 'lege' lichtstand moet worden gemaakt om enkel en alleen een, op dat moment benodigde, GO aan de videostanden te geven. Als die koppeling is voltooid is de tweede lichttafel 'overbodig' en kan de voorstelling met één console op tour. Door het op deze manier te programmeren hoeft de toerende belichter zich alleen op zijn lichtstanden te concentreren en trigger hij daarmee automatisch op de juiste momenten de video." Deze (beproefde) methode paste Klerkx en Van Rijsewijk al eerder succesvol toe op producties als Ciske de Rat en Suske en Wiske en de Circusbaron.

Licht

Ook lichtontwerper Gé Wegman had met duidelijke beperkingen te maken. "Het licht mocht bijvoorbeeld de projectie niet beïnvloeden. Daarnaast had ik doordat de transparante ballen en de projectieschermen veel plaats innamen op het podium, weinig trekken tot mijn beschikking om licht in te hangen (in totaal vier), waarvan twee trekken met tegenlicht. In eerste instantie heb ik per scène bekeken wat de sfeer en de kleurstelling van de videoprojectie was. Hier heb ik het licht op aangepast en dit heb ik juist gebruikt om de sfeer van de scène te versterken. Zo wordt in het nummer Kerstmis de band door het tegenlicht in een groene sfeer gezet, terwijl de projectieschermen en de transparante ballen rood kleuren. Omdat het een rock-'n-roll-productie is, heb ik een bepaalde dynamiek in het licht gemaakt en ook een aantal chases (muzikaal flipperen van het licht op het ritme van de muziek) ingeprogrammeerd." Wat betreft licht, video en decor vindt Wegman dat er een duidelijke verhaallijn is. Het licht, de videoprojectie en de chases, worden bediend door een lichttechnicus. Er is een nummer bij van tien minuten en dan moet de lichttechnicus meer dan tachtig keer drukken. Ook de videoprojectie heeft chases in sommige scènes, waarbij het beeld pulsteert op het ritme van de muziek. Marc, Gé en Arjen vinden het een geslaagde voorstelling geworden en zien deze voorstelling als een vorm van visuele muziek.